

Tabula, 12, Pula 2014., 270 str.

Dvanaesti je broj *Tabule*, časopisa Odjela za humanističke znanosti Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli, posvećen dvadesetoj obljetnici početka djelovanja Odsjeka za povijest pri Odjelu za humanističke znanosti pulskoga sveučilišta. Stoga su u svesku u prvom planu povijest i djelatnici Odsjeka, kako oni trenutno zaposleni, tako i oni koji su nekad sudjelovali u radu, odnosno u izvođenju nastave. Svi su tekstovi objavljeni u ovom broju (ukupno dvadeset i dva priloga) nastali iz pera povjesničara na neki način povezanih s pulskim Odsjekom za povijest, a raspoređeni su prema abecednom slijedu prezimena autora. Ovaj originalni urednički pothvat stavlja naglasak na same autore, aktivne sudionike dvadesetogodišnjega života Odsjeka, što uvelike pridonosi posebnom ugodaju publikacije.

Časopis otvaraju riječi posebnih urednika ovoga broja, Igora Dude (7-8) i Marije Mogorović Crljenko (9-10). Na tim se stranicama objašnjava razlog objave i koncept ovoga jedinstvenog izdanja, a posebno su zanimljiva sjećanja studentice prve generacije pulskih studenata povijesti, danas docentice na Katedri za novovjekovnu i suvremenu povijest.

Slijedi pregledni rad glavne urednice Klare Buršić-Matijašić „Dvadeset godina studija povijesti u Puli (1994. – 2014.)“ (11-21). Autorica donosi podatke o osnivanju i razvoju pulskoga Odsjeka za povijest na tadašnjem Pedagoškom fakultetu, poslije preimenovanom u Filozofski, te samoga Sveučilišta. Ističe nekoliko ključnih trenutaka, poput potpisivanja Bolonjske deklaracije 2005., kojom je temeljito reorganizirana nastava na Fakultetu, i 21. prosinca 2006., kada se ustanovljuje Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. Tada je i pulski Filozofski fakultet izdvojen iz Sveučilišta u Rijeci i podijeljen na tri odjela, od kojih Odjel za humanističke znanosti broji četiri odsjeka (Povijest, Kroatistika, Romanska i klasična filologija te Talijanistika). Sam Odsjek za povijest podijeljen je u dvije katedre – u Katedru za staru i srednjovjekovnu povijest te Katedru za novovjekovnu i suvremenu povijest. Nakon nabiranja zaposlenika i suradnika Odsjeka te važnih publikacija iz pera njegovih zaposlenika, Buršić-Matijašić zatvara članak poglavljem „Ambiciozni planovi“, u kojem ocrtava tekuće i potencijalne projekte.

Članak Damira Agičića „Doktori filozofije iz znanstvenog područja povijesti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu do 1945. godine“ (23-34) nastavlja niz autorovih objava o doktoratima iz povijesti na zagre-

bačkome Sveučilištu i lijepo se uklapa u tematske okvire ovoga izdanja *Tabule*. Pregledni rad donosi mnogo poznatih i neka manje poznata imena hrvatske historiografije sa svojim pričama o stjecanju naslova doktora znanosti i nastavku znanstvene karijere. Kako danas doktorat označava početak, a ne vrhunac već davno započete znanstvene karijere kao nekad, članak će sigurno biti zanimljiv današnjim doktorandima, tim više što prikazuje drugačiji put koji je vodio do ove titule. Naročito je zanimljivo primijetiti velike muke koje su strogi ispiti (tzv. rigoroze) iz filozofije zadavali mnogim istaknutim povjesničarima.

Izdanje bi bilo nezamislivo bez rada jednoga od osnivača Odsjeka, *professora emeritusa* na pulskom Sveučilištu i barda istarske historiografije, Miroslava Bertoše. U preglednom radu „Bijes neprijatelja vene / Jonski im vali krvlju se crvene...’ Bitka kod Lepanta – činjenice, odjeci, imaginariji i mitovi – 443 godine poslije“ (35-40) autor u svojstvenom stilu sagledava Lepantsku bitku kao kulturnoantropološku temu, osvrćući se na mentalnu sastavnicu njezina rezultata. Bitka je opisana kao sukob dviju civilizacija različitih vjera, samim time kao sveti rat. U okršaju je sudjelovalo preko tisuću vojnika iz Istre, a sredozemni je bazen još dugo ostao „more straha“, teatar mnogih sukoba mletačkoga brodovlja s osmanskom piraterijom.

Publikacija se nastavlja radom Slavena Bertoše „O toleranciji kroz povijest“ (41-50), koji donosi pregled najvažnijih radova i stručnjaka koji se bave temom tolerancije, ističući nužnost multidisciplinarnoga pristupa pri proučavanju tako kompleksnoga predmeta. Navode se i važni hrvatski autori koji su pridonijeli ovoj problematici, a detaljnije se opisuje pet režima tolerancije prema američkome filozofu Michaelu Walzeru. Nakon kratkoga kronološkoga pregleda najvažnijih povelja čiji je fokus upravo tolerancija (od Galerijeva ukaza 311. do Josipova ukaza 1781.), Bertoša zatvara članak promišljanjima o suvremenoj situaciji u Europskoj uniji, koja će zbog velikih migracijskih valova morati od svojih članica tražiti i drugačiji oblik tolerancije.

Slijedi članak Nevena Budaka, dugogodišnjega suradnika i prvoga profesora hrvatske povijesti srednjega vijeka na pulskome Odsjeku. U izvornom znanstvenom radu „Hrvatska i Bizant u 10. stoljeću“ (51-63) autor analizira odnose Hrvata i Bizanta kroz „dugo 10. stoljeće“. Posebnu je pažnju posvetio čimbenicima koji su utjecali na bizantsko prepuštanje dalmatinskih gradova hrvatskim vladarima, kao i razini činjenične vlasti Bizanta na

istočnome Jadranu. Budak razmatra i razloge koji su u 10. stoljeću doveli do promjene imena kojim strani autori opisuju stanovništvo nekadašnje Dalmacije. Upravo se od toga razdoblja u vrelima pojavljuje ime Hrvati, pojam koji ne označava etničku zajednicu, već elitni sloj među stanovništvom nekadašnje rimske Dalmacije. Prema Budaku, razlog leži u sve većoj vojnoj moći Hrvata i njihovoj ulozi u međunarodno važnom sukobu Bugara i Bizantskoga Carstva. Zaključuje da vrela, iako škrta za ovo razdoblje, ipak dopuštaju „pomisao da su Hrvatski vladari sve do kraja 10. stoljeća na neki način upravljali dalmatinskim gradovima kao predstavnici bizantske vlasti“ (58). Kako je zbog pomanjkanja izvora još mnogo pitanja iz toga razdoblja hrvatske povijesti otvoreno (npr. pitanje Tomislavove kraljevske vlasti), a postoje i mnoge oprečne interpretacije, članak će sigurno biti vrlo korisno štivo svakome čitatelju zainteresiranom za ranosrednjovjekovnu hrvatsku povijest i posebice studentima.

Davor Bulić autor je rada „Kontinuitet i diskontinuitet naseljenosti Istre na razmeđu prapovijesti i antike“ (65–78). Riječ je o izvornom znanstvenom radu koji analizira političke i socijalno-ekonomske odrednice kontinuiteta prapovijesnih istarskih gradinskih naselja u doba ranoga Rimskog Carstva. Iako je bez sumnje potvrđeno mišljenje historiografije da je nova upravno-politička situacija na poluotoku početkom 1. stoljeća dovela do napuštanja utvrđenih naselja i naseljavanja u novim, nizinskim lokacijama, autor ističe da postoje stanoviti primjeri brončanodobnih i željeznodobnih gradina u kojima se nastavio život. Takva nalazišta većinom su na području sjeverne Istre, teritoriju koji je bio manjom mjerom zahvaćen italском kolonizacijom i romanizacijom. Nalazi, iako rijetki i ponegdje slabo istraženi, mogu biti rezultat trgovinskih i kulturnih dodira Histra i Rimljana, ali i posljedica smještanja rimskih utvrda na određenim prapovijesnim naseljima i prije kolonizacije radi nadzora novoosvojenoga područja.

Mihovil Dabo potpisuje članak „Etnografska neobičnost ili trice: prvi pokušaj sustavnog prikupljanja istarskih narodnih pjesama“ (79–87). U izvornom znanstvenom radu autor analizira zanimljivu epizodu istarske povijesti 19. stoljeća, neuspješan pokušaj prikupljanja narodnih pjesama s područja Porečke i Pulske biskupije radi prezentacije etničke raznovrsnosti Habsburškoga Carstva na Velikoj izložbi u Londonu 1851. godine. Opisuju se prilike koje su dovele do toga pothvata, glavni akteri projekta i razlozi njegova neuspjeha. Pisan svojstvenim izričajem, Dabov rad donosi sliku o

„mentalnim obzorima istaknutih pripadnika klera u omalenoj, rubnoj i prilično nerazvijenoj biskupiji sredinom devetnaestog stoljeća“ (85).

Slijedi izvorni znanstveni rad Danijele Dobljanović „Povijesnodemografske crtice o stanovništvu župe Čepić (1782. - 1861.)“ (89-104), koji razmatra demografska kretanja stanovništva jedne manje istarske župe na temelju njezine najstarije sačuvane matične knjige, uspoređujući rezultate s ostalim mjestima u Istri za koja postoje slična istraživanja. Iako na prvi pogled šturo vrelo, matične knjige umrlih, vjenčanih i krštenih pružaju prvorazredan uvid u razne aspekte života predmodernih društava. Tako Dobljanović određuje razdoblje najčešćih začeca u godini (ožujak i travanj), razotkriva epidemiju kolere kao razlog visoke razine smrtnosti između 1855. i 1859., kao i činjenicu da su vjenčanja najčešća u studenom zbog razmjerno veće količine hrane u domaćinstvima po završetku sezone ubiranja plodova (tzv. jesenski model, koji je prisutan i u drugim kontinentalnim istarskim župama). Navode se razni podaci poput prosječne dobi ulaska u brak (23,4 za muškarce, 22,2 za žene), mjeseca najveće smrtnosti (rujan) te najčešćih imena, čije je nadijevanje često vezano uz katolički kalendar. Članak zatvara dvije tablice i čak petnaest grafikona u boji, što uistinu detaljno potkrepljuje autoričine analize.

Pregledni rad „Nova istraživanja svakodnevice i društveno-kulturne povijesti jugoslavenskog socijalizma“ (105-116) djelo je Igora Duda. Riječ je o opisu i općoj ocjeni radova posvećenih povijesti hrvatskoga, odnosno jugoslavenskoga socijalizma izdanih u posljednjih deset godina. Autor uočava porast zanimanja za razdoblje od 1945. do 1990., posebice za teme iz povijesti društva, kulture i svakodnevice. Nakon spominjanja mnogih pitanja suvremene povijesti kojima se bavi svjetska, pa dijelom i domaća historiografija, nabrajaju se nedavne publikacije (monografije, udžbenici i uredničke knjige) koje se dotiču povijesti jugoslavenskoga socijalizma, kao i brojne izložbe postavljene u proteklih deset godina s temom socijalizma na prostoru Jugoslavije. Jedno je potpoglavlje posvećeno novootvorenom Centru za kulturološka i povijesna istraživanja socijalizma koji djeluje pri Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli te njegovim brojnim projektima koje pokreće. Kao glavne probleme Centra autor ističe nemogućnost otvaranja radnih mjesta i neprikladan radni prostor. Duda završava rad određivanjem zadaća koje stoje pred istraživačima socijalizma, a to su interdisciplinarni pristup i uklopavanje historiografije u međunarodnu znanstvenu sredinu.

Sljedeći je članak Marka Jelenića „Intelektualni kozmos jednog povjesničara. Mikrohistorija u posljednjih četrdeset godina“ (117-126). U preglednom radu iz domene teorije historiografije autor ukratko iznosi postavke popularnoga pravca u suvremenoj historiografiji kojemu su glavni prinos dali talijanski povjesničari. Osim kratkoga opisa najutjecajnijih povjesničara i njihovih ideja o postavkama mikrohistorije, Jelenić ističe utjecaj antropologa Clifforda Geertza i njegovu metodu gustih opisa (tzv. *thick description*), kao i Levijeve zajedničke pravce svih mikrohistorijskih analiza. Autor u radu donosi sedam citata istaknutih povjesničara (poput Ginzburga, Revela, Mastrogregorija i M. Bertoše), dočaravajući čitatelju bogatstvo raznih pristupa povijesnim izvorima koji se primjenjuju u sklopu mikrohistorijskih istraživanja.

Prilog dugogodišnjega profesora latinskoga jezika na Pedagoškom, odnosno Filozofskom fakultetu u Puli, Jakova Jelinčića „Odredbe istarskih statuta u svezi s poštivanjem Božjih i crkvenih zapovijedi“ (127-138) bavi se odnosom pojedinca prema Bogu i vjeri kakav oslikavaju statuti istarskih komuna u srednjem i ranome novom vijeku. Autor u prethodnom priopćenju donosi kazne za psovanje Boga i svetaca, propise povezane s neradnim danima te odredbe kojima se zabranjuje rad krčmama na blagdane i nedjelje. Zaključuje da, iako na prvi pogled vrlo slični, istarski se statuti među sobom ipak razlikuju u ponekim važnim odredbama. Matične knjige pokazuju i da su smrtna kazna predviđene u statutima bile vrlo rijetko izvođene, dok su puno češće bile osude na izgon i slanje na galije.

Uradak Ivana Jurkovića „Model uzročno-posljedičnih veza osmanske ugroze, klimatskih nepogoda, gladi i kuge na privredu hrvatskih i slavonskih vlastelinstava u zadnjim desetljećima 15. i tijekom 16. stoljeća“ (139-149) prethodno je priopćenje koje opisuje društvenodestabilizacijske procese koji su pogodili veleposjede i gradove u Hrvatskoj i Slavoniji nakon osmanskoga zauzimanja Bosne i kolapsa Korvinova protuosmanskoga obrambenoga sustava. Razni čimbenici koji su negativno utjecali na tadašnju populaciju, poput neobično dugih i hladnih zima (tzv. „malo ledeno doba“), gladi, ratovanja s Osmanlijama i brojnih pljačkaških upada osmanskih vojnika uz epidemije kuge, međusobno su povezani, tvoreći tako „spirale smrti“. Ovaj model oprimjeren je raznim epizodama iz kasnosrednjovjekovnih vlastelinstava i gradova u Hrvatskoj i Slavoniji, ukazujući na teške posljedice takvoga razvoja. Plemstvo, naročito niže i srednje, gubi patrimonijalne posjede, što zbog prodaje zemljišta radi plaćanja visokih otkupnina Osmanlijama, što

zbog propadanja vlastelinstava zbog depopulacije i ratnih pustošenja, te se zbog toga okreće ratnom gospodarstvu. Zbog velike potražnje i male proizvodnje hrane gradsko stanovništvo biva opterećeno naturalnim kmetskim daćama. Taj je proces, koji historiografija naziva refeudalizacijom, prvenstveno potaknut neprestanim ratovanjima i opisanim „spiralama smrti“.

Robert Kurelić autor je preglednoga rada „Simboli i ceremonije – perspektive u proučavanju srednjovjekovlja“ (151-159), u kojemu daje kratak pregled najvažnijih djela i autora koji su postavili temelje istraživanjima simbola i ceremonija u srednjem vijeku. Preko radova Percyja Ernsta Schramma i Ernsta Hartwiga Kantorowicza do Marca Blocha i Jacquesa Le Goffa autor ukazuje na veliku važnost vladarske propagande, kao i neverbalne komunikacije u srednjovjekovnom društvu. Kurelić završava osvrtom na publikacije hrvatskih povjesničara koji su se dotakli ove suvremene teme (Igor Fisković, Kosana Jovanović) te s dva primjera bliska hrvatskoj historiografiji, kraljevskih pogreba vladara Anžuvinske dinastije i simboličkih izričaja grofova Celjskih, pokazuje kako je moguće koristiti se iznesenom metodologijom s ciljem potpunijega razumijevanja srednjovjekovnoga svijeta.

Slijedi članak Roberta Matijašića, prema urednici *Tabule* „razrednika“ prve generacije studenata povijesti pulskoga Filozofskog fakulteta, koji metodom prozopografije prati živote Rimljana čija su imena upisana u postolje antičkoga kipa nađenoga kod Augustova hrama u Puli. Ovaj pregledni rad naslova „Bilješke o Luciju Aneju Domiciju Prokulu s pulskog natpisa CIL 5, 34“ (161-171) donosi zanimljive podatke o životu rimskoga oslobođenika Antonija Feliksa, koji je zajedno s bratom Palantom obnašao najviše službe pod carem Klaudijem. Feliks je bio povezan sa slavnim osobama prvoga stoljeća po Kristu. Tako je, na primjer, bio namjesnik Judeje, gdje je zatvorio sv. Pavla, a retke o njegovu životu zapisali su i slavni rimski pisci poput Tacita i Josipa Flavija. Njegova kći iz drugoga ili trećega braka, Antonija Klementijana, ostat će poznata samo po narudžbi kipa svome unuku, od kojega je sačuvano samo postolje na kojem se temelji analiza ovoga članka. Autor zaključuje da je riječ o istaknutim građanima Pule, koji su predstavljali poveznicu između te rimske kolonije i klana Antonijinih oslobođenika, čija se imena spominju na šest natpisa iz okolice Pule.

Iva Milovan Delić potpisuje izvorni znanstveni rad „Vijesti o španjolskoj gripi u puljskom dnevniku *Hrvatski list*“ (173-182). Na temelju analize tekstova o španjolskoj influenci objavljenima u *Hrvatskom listu* od sredine

1918. razmatraju se pitanja zastupljenosti tema o tom smrtonosnom virusu, odnosa stanovništva prema toj zarazi, kao i znanja o mogućem sprječavanju bolesti, odnosno liječenju oboljelih. Autorica zaključuje da su teme o španjolskoj gripi u *Hrvatskom listu* slabo zastupljene, kao i u ostalim hrvatskim listovima toga doba. Nova politička situacija po završetku Prvoga svjetskog rata sigurno je jedan od glavnih uzroka takvoga stanja u tisku, no Milovan Delić još navodi socijalne i mentalne čimbenike. Naime, španjolska se groznica, kao samo jedna od pošasti koje su pogodile jug Istre u tome razdoblju, nastojala čim prije zaboraviti (što Alfred W. Crosby objašnjava terminom „mentalitet zaborava“). Što se prevencije i liječenja tiče, u pulskome se listu spominju samo dvije „preporuke“ ponašanja u slučaju oboljenja, od kojih je jedna prepisana iz bečkoga lista, a s medicinskoga je stajališta opasna i posve nedjelotvorna.

Časopis se nastavlja tekstem Marije Mogorović Crljenko „Sloboda pri izboru bračnog partnera (Istra, 15. – 17. st.)“ (183–192). U izvornom znanstvenom radu autorica istražuje stupanj slobode kojime su pojedinci u razdoblju prije i nakon Tridentskoga koncila raspolagali pri odabiru bračnoga partnera. Na temelju statutarnih i kanonskih propisa te objavljene (notarska knjiga Martina Sotolića) i neobjavljene građe (knjige otmica, konkubinata i dozvola za vjenčanje Porečke biskupije) Mogorović Crljenko prikazuje razne načine izbora supružnika te sudionike toga procesa. Autorica zaključuje da su, koliko god crkveni i svjetovni zakoni nastojali urediti ovu problematiku, nerijetko upravo mladenci imali odlučujuću ulogu, „uzimajući stvar u svoje ruke, odlazeći s izabranikom/icom te prihvaćajući moguće posljedice eventualnog razbaštinjenja“ (189).

Sljedeći je prilog prethodno priopćenje Stijepa Obada „Boka kotorska za prve austrijske uprave“ (193–203). U članku se donose crtice iz upravno-političke i socijalne situacije u Boki kotorskoj prilikom uspostave prve austrijske vlasti nakon višestoljetne pripadnosti Mletačkoj Republici. Tada započinje reorganizacija uprave i sudstva na području Dalmacije i Boke koju počinju provoditi Raimond Thurn i Thomas Brady. Obad opisuje bunu u Grblju 1804., stratifikaciju bokeljskoga društva u razmatranom razdoblju, razvoj pomorstva, osnivanje javnih svjetovnih škola te crkveno graditeljstvo. Autor zaključuje da je nova politička situacija najviše pogodovala pomorcima, a najteže pogodila kmetove jer austrijska vlast nije dopustila ukidanje feudalizma.

Redoviti profesor zagrebačkoga Filozofskog fakulteta i suradnik pulškoga Odsjeka za povijest Drago Roksandić dao je svoj prinos ovome izdanju *Tabule* prethodnim priopćenjem „Prosvijećena modernizacija i tolerancija u Habsburškoj Monarhiji u 18. stoljeću: problemi pristupa – konfliktni koncepti i kontradiktorne prakse“ (205-215). Članak problematizira fenomen vjerske trpeljivosti u multikonfesionalnom carstvu Habsburgovaca tijekom razdoblja prosvjetiteljstva. Autor opisuje svjetonazorske pakete intelektualaca europskoga ranoga novovjekovlja poput Voltairea, Rousseaua, Lockeja i drugih, povezane s pitanjem konfesionalne tolerancije. Roksandić ističe prosvjetiteljsko poimanje religije građana, pretežito političku dimenziju onodobnoga shvaćanja tolerancije, kao i činjenicu da se religijska *convivenza* javlja prvenstveno kao urbani fenomen, pri kojemu se vjera svodi na „društvenu činjenicu“ (*un fait social*). Ovaj misaono poticajan rad iz domene intelektualne historije lijepo se nadovezuje na članak Slavena Bertoše.

Još je jedna vanjska suradnica Odsjeka, Mirela Slukan Altić s Instituta za društvene znanosti „Ivo Pilar“, sudjelovala u jubilarnom izdanju *Tabule*. U prethodnom priopćenju „Historijsko-geografska osnova razvoja Pazina: kartografska analiza“ (217-232) donosi se pregled svih kartografskih izvora za povijest Pazina do početka 19. stoljeća s ciljem boljšega uvida u urbanu, odnosno historijsko-geografsku sastavnicu razvoja toga važnoga grada središnje Istre. Od prvoga prikaza Pazina na karti, 1525. na uratku Pietra Coppja, preko planova Giovannija Antonija iz Gorice (1566.), Giacoma iz Lamberga (1572.), Martina Stiera (1657.) i Friedricha Hollsteina (1671.) te prvih veduta grada Johanna Weickharda Valvasora (1678. – 1679.), Prospera Petronija (1681.) i Pietra Nobilea (1815.) pa do katastarskih planova (1820. i 1875.), autorica ističe urbani karakter grada i njegovu ulogu u Istri, odnosno Habsburškoj Monarhiji. Prvenstveno obrambenu dimenziju Pazin će izgubiti u 18. stoljeću, kada počinje stagnirati, da bi političkim ujedinjenjem Istre u 19. stoljeću ponovno dobio na važnosti kao središte pokrajine, posebice sjedinjavanjem Pazinskoga i Tršćanskoga okružja (bez samoga Trsta) u Istarsko (*Istrien Kreis*). Čak deset slikovnih priloga u boji odlično prati izlaganje pružajući čitatelju dobar uvid u novovjekovnu istarsku kartografiju.

Nevio Šetić autor je članka „Odnos istarskih pravaša prema raskolu u Stranci prava Banske Hrvatske 1895.“ (233-244), u kojemu obrađuje posljedice stranačkoga raskola Stranke prava Banske Hrvatske iz 1895. s

posebnim osvrtom na nastojanje istarskih pravaša na ujedinjavanju stranke. Prethodno priopćenje donosi kratak pregled programa pravaša i njihova ujedinjenja s neodvišnjacima, razloge zbog kojih se u Istri ne ustanovljuje Stranka prava, sukob Folnegović – Frank koji je doveo do dijeljenja jedinstvene stranke u dvije sukobljene političke opcije, a težište je usmjereno na reakcije istarskih Hrvata i njihovih zastupnika (Laginja, Spinčić, Kumičić) na razvoj političke scene u Banskoj Hrvatskoj krajem 19. stoljeća.

Slijedi izvorni znanstveni rad Stipana Trogrlića „Katolička crkva u Istri i agrarna reforma (1946. – 1948.) – primjer Pazinskog dekanata“ (245-255). Analizom arhivskih vrela autor istražuje utjecaj Odluke o uređenju agrarnih odnosa i poništenju dražbi na području Oblasnog narodnog odbora za Istru na Katoličku crkvu u Istri. Kako je velika većina crkvenih posjeda bila ustupana na obradu zakupcima, Crkva je ovom odlukom bila snažno pogođena. Predmet je istraživanja Pazinski dekanat koji je sačinjavalo dvanaest župa i jedna samostalna kapelanija. Autor prolazi kroz svih trinaest posjeda navodeći podatke župnih ureda o provedbi agrarne reforme te ih uspoređujući s manje preciznim i često podosta različitim državnim podacima koje je zapisala Kotarska agrarna komisija u Motovunu. Trogrlić ističe da nerazmjer iznesenih podataka treba tražiti u različitim metodologijama jer službena statistika pokazuje samo zemlju koja je prešla u zemljišni fond, a ne i onu koja je dodijeljena zakupcima. Ipak, ističe i mogućnost namjerne manipulacije državnih vlasti tim podacima.

Časopis zatvara rad još jednoga vanjskoga suradnika Odsjeka, Kennetha Valpejya s oksfordskoga Centra za hinduističke studije, „The «Song of God» as a Journey of Discipleship: A Reflection on the Bhagavad-gītā and Christian Perspectives“ („»Božja pjesma« kao put učenitva: refleksije o Bhagavad-gīti i kršćanskim gledištima“, 257-263). Prethodno priopćenje donosi komparativnu analizu motiva učenitva iščitanu iz hinduističke Bhagavad-gīte i kršćanskih evanđelja, nudeći uvid u sličnosti ovih dviju na prvi pogled potpuno različitih religija. Iako postoji podosta literature o komparativno-religijskim temama ove naravi, autor na temelju promišljanja engleskoga benediktinca Bede Griffithsa i američkoga teologa Marcusa Borga uspoređuje tri velika narativa judeo-kršćanske religije s motivima odnosa učitelja i učenika kakvi se nalaze u Gīti. Autor zaključuje da obje religije mogu učiti jedna od druge proučavajući odnos učitelja i sljedbenika. Kršćani u Arjuni mogu pronaći primjer odlučnosti i privrženosti